

Mladen Vitezić

ALEKSANDAR LOCHMER

U povodu stote obljetnice tiskanja prvih anglističkih djela na hrvatskom jeziku

UDK 802.0-5:655.1(497.13)(091)

Prije 100 godina, 1899. u Senju, tiskana je prva engleska gramatika na hrvatskom. Autor te gramatike, Aleksandar Lochmer, u predgovoru kaže: »Ta prvi je ovo pokus, prva englezka gramatika na hrvatskom jeziku.« (Lochmer, 1889a, str. IV). A iste je godine Lochmer objavio još jedan svoj rad, englesku čitanku, koju također možemo smatrati prvim takvim djelom u nas. (Lochmer, 1889b).

Aleksandar Lochmer je postavio temelje naše anglistike, te su prva tiskana djela iz tog područja plod njegova rada. Naš poznati anglista, prof. Rudolf Filipović, o Lochmeru piše: »Njegovo ime vezano je uz prvi i dosada najbolji (iako danas nakon pola stoljeća dosta zastario) englesko-hrvatski rječnik, uz prvu englesku gramatiku na hrvatskom jeziku, uz prvu fonetiku engleskog jezika na hrvatskom, te uz osnivanje lektorata za engleski jezik na zagrebačkom sveučilištu.« (Filipović, 1951, str. 719).

U vrijeme tiskanja svoje gramatike i čitanke, te davne 1889. godine, Lochmer je radio kao profesor zemljopisa, povjesti i engleskog jezika na nautičkoj školi u Bakru. Već je imao dva objavljena rada (oba tiskana u Rijeci): »Nešto o engleskom narodu« (Lochmer, 1885.) i drugi, već potpuno iz područja lingvistike, naime engleske fonetike, »O engleskom izgovoru«. (Lochmer, 1887. i Zbornik, 1988. str. 177-180). Prema tome se može reći da je sastavljanje engleske gramatike i čitanke bio samo normalan nastavak već započeta rada na proučavanju engleskog jezika i pisanju knjiga kojima bi se našim ljudima omogućilo da što bolje i u što kraćem vremenu nauče i savladaju engleski jezik.

Aleksandar Lochmer je svoju gramatiku namijenio, kao što veli u predgovoru, »i školi i svakdanjem životu«. Filipović smatra da je »njena glavna karakteristika, što je ona kompromis između knjige za školu i za samouke.« I dalje kaže: »Kod engleskog je to naročito teško zato, jer knjiga za samouke mora voditi računa o teškoćama engleskog izgovora. Lochmer je taj problem riješio dosta sretno«. (Filipović, 1951. str. 725).

Lochmer se je kod sastavljanja svojih radova služio najmodernijim i najnovijim djelima onog vremena. Tako on u predgovoru svoje gramatike kaže: »Gradivo za ovu knjigu crpao sam što iz svoga sedamgodišnjega izkustva, što iz dobrih gramatika. Kod prvog diela držao sam se ponajviše Plate-ovog elementarnog tečaja, a u drugom dielu rabili su mi uz praktičnu slovnice istoga pisca Hoppe, Högel, Rothwell, Mauron-Gaspey, Cunradi, Pedémont, Cann, listovi metode Toussaint-Langenscheidt i još gdje koji.« (Lochmer, 1889a, str. IV).

Lochmer je svoju gramatiku »da bude prema školskim potrebam« razdijelio na dva dijela. Prvi je dio namijenio prvom razredu nautičke škole, a drugi dio drugom razredu. A o podjeli knjige u odnosu na samouke Lochmer piše:

»Ovom razdiobom knjige, mislim da sam ugodio i svakdanjoj potrebi. Mnogim našim ljudem, kojim za svakdanju porabu treba znati englezki, a nemaju vremena ni potrebita znanja, da bi se temeljitije mogli baviti gramatikom, dobro će doći prvi dio, iz kojega će moći crpsti priličnoga jezičnoga znanja. Ta kod ovih se ni ne radi o drugom, već da si lakim i razumljivim načinom polože temelj, na kojem će živa rječ i živa poraba sagraditi sgradu, ako i ne savršeniju i kićeniju, a to svakako podpuniju, nego li ju mogu škola i gramatika podignuti. Onim pako, koji se žele upoznati s englezkim jezikom, da si uzmognu zdravimi i jedrimi plodovi englezske literature duh jačiti i srce kriečiti, ne će ni drugi dio pružati većih poteškoća.« (Lochmer, 1889a, str. III).

Prve 22 strane engleske gramatike obrađuju engleske glasove kao i načine na koji se oni mogu pisati. Izgovor engleskih glasova se dovodi u vezu s hrvatskim glasovima. U tom dijelu gramatike Lochmer daje isti pregled engleske fonetike kao i u svojoj knjižici »O engleskom izgovoru«, tiskanoj dvije godine ranije u Rijeci.

Od 23. do 113. strane, kroz 41 poglavlje s 81 vježbom, daje se »što je najnuždnije iz sintakse«. Svako se poglavlje sastoji iz gramatičkog dijela, rječnika i vježbi. Svako poglavlje tako sadrži gramatiku potrebnu za praktično učenje engleskog, zatim riječi s izgovorom i značenjem na hrvatskom, te obično dvije vježbe. U jednoj je vježbi tekst na engleskom, a u drugoj na hrvatskom. Tekstovi su se mogli učiti napamet, prevoditi ili upotrebljavati u konverzaciji. Obrađuju se različita područja života, kao npr.: škola, obitelj, kuća, vrt, hrana, vrijeme, svijet, zabava, trgovina, brod, oruđe, materijali, priroda, itd. Moglo bi se reći da je vokabular ovog dijela zaista bogat te da su nautičari prvog razreda, kao i samouci morali uložiti mnogo vremena i truda da bi ga u potpunosti usvojili.

Lochmer slijedi isti sistem i u drugom dijelu gramatike od 114. do 246. strane (od 42-68. poglavlja i od 88. do 140. vježbe). Gramatika je u ovom dijelu obrađena mnogo sistematičnije i opširnije, rječnik je mnogo bogatiji, a vježbe su već dosta teške. Za svako gramatičko pravilo Lochmer daje velik broj primjera. Tekst vježbi obično ne obrađuje neku određenu temu već se sastoji, kao i u prvom dijelu, iz velikog broja zanimljivih rečenica, često i poslovice. Ovaj dio, kao i prvi, potvrđuju da je Lochmer bio i dobar metodičar. Sva poglavlja su dobro razrađena, a učenje je zabavno i zanimljivo.

Od 264. do 270. strane nalazi se 16 dijaloga. Obrađuju se najčešće razgovorne teme s jednostavnim rječnikom. Zatim slijede, od 270. do 287. strane, razni tekstovi. Dok su dijalozi poredani po brojevima, tekstovi obrađuju određene teme, kao npr.: upoznavanje, ponašanje u engleskom društvu, pozivi i posjete, pravila ponašanja kod stola, opća pravila u društvu, anegdote, porijeklo engleskog jezika, itd. Tekstovi se mogu, kao što Lochmer kaže: »po potrebi rabiti i u jednom i u drugom razredu.« (Lochmer, 1889a, str. III).

Zadnji dio gramatike čini kratki englesko-hrvatski rječnik. Od 289. do 317. strane se uz svaki pisani oblik engleske riječi nalazi njezin fonetski izgovor (pisan Lochmerovom transkripcijom), te značenje na hrvatskom. Ovaj mali rječnik sigurno predstavlja početak Lochmerova rada na izradi velikog englesko-hrvatskog rječnika objavljenog 1906. na 1.112 strana, a kojim je njegov autor, kao što Filipović kaže »okrunio svoj rad na lingvistici.« (Filipović, 1951. str. 726).

U sadržaju gramatike, od 318-320. strane, Lochmer daje popis svih obrađenih gramatičkih tema i tekstova.

Lochmerova gramatika je doživjela još dva izdanja. U predgovoru II. izdanju, tiskanom 1900. u Zagrebu, Lochmer piše da je primio mnoge zahvale i pohvale, a posebno ističe priznanje koje je primio od profesora slavistike iz Oxforda W.R. Morfilla. Treće je izdanje izišlo 1909. to jest 20 godina nakon prvog

izdanja. Ni u tom trećem izdanju Lochmer nije izvršio neke značajnije promjene, te je jezgra gramatike ostala uglavnom ista. Filipović smatra da je Lochmerova gramatika »zadovoljila tadašnje naše potrebe i da je primljena vrlo dobro.« (Filipović, 1951, str. 725).

Još nekoliko riječi o drugom Lochmerovom radu, objavljenom prije 100 godina. (Lochmer, 1889b). To je engleska čitanka sastavljena »za potrebe naučičkih i trgovačkih škola i to iz najboljih vrela.« U čitanci se obrađuju tekstovi iz pomorstva i trgovine, a njome se mogu služiti i samouci s osnovnim poznavanjem engleskog jezika. Možda je zanimljivo istaći da Lochmer u tom radu raspravlja i o problemima upotrebe pomorske terminologije, te da se zalaže za upotrebu domaćih izraza, a ne stranih. Čitanka je namijenjena praktičnom učenju engleskog, a u njoj se daje i pregled najpotrebnijih isprava na engleskom s uputama za pomorsko-trgovačko dopisivanje. Svakom je »štivu« također dodat tumač riječi i fraza.

Kratki prikaz ovih jubilarnih Lochmerovih djela povodom stote obljetnice njihova tiskanja mogao bi biti poticaj za temeljitija i cjelovitija istraživanja o samom Lochmeru kao i o njegovu djelu, a pogotovo zato što je živio, radio i stvarao u ovim nama bliskim prostorima. Lochmerova zasluga nije samo u tome da je prvi progovorio na hrvatskom jeziku o jednom, u to daleko vrijeme, dosta nepoznatom za nas stranom jeziku, već mu je zasluga i u tome da je mnogim našim ljudima pomogao da savladaju i nauče taj novi jezik, koji im je bio potreban zbog praktičnih razloga, ali koji je pretpostavljamo, i mnogima otvorio nove vidike. Na kraju se poslužimo riječima profesora Lochmera u završnom dijelu njegova predgovora gramatici: »Znadem da i ova knjiga ima svojih manjkavosti... Mirne ipak duše, da nisam štedio truda, predajem ju i u nježne ruke mladeži, i u žuljevite naših pomoraca i mučenika naših u dalekih krajevih, želeći, da im bude od koristi. Pa ako li im ikoliko posluži u teškoj njihovoj borbi, te nađe li se uz nje i takovih, kojim će ona služiti kao prvi vodič, da s vremenom zarone sa Shakspearom u dubljine ljudskoga srca, a sa Miltonom da se uzvinu u vedre visine nebeske, ja sam svoju svrhu postignuo, svoju sam dužnost učinio.« (Lochmer, 1889a, str. IV).

BILJEŠKE

- Filipović, Rudolf (1951) Počeci anglistike u Hrvatskoj, Zbornik naučnih radova Filozofskog fakulteta, Zagreb.
- Lochmer, Aleksandar (1885) Nješto o englezkom narodu, Treći program kr. nautičke škole u Bakru, Rijeka, str. 12-56.
- Lochmer, Aleksandar (1887) O englezkom izgovoru, Na Rieci.
- Lochmer, Aleksandar (1889a) Gramatika englezkoga jezika za školu i samouke, Senj.
- Lochmer, Aleksandar (1889b) Engleska čitanka sa zbirkom engleskih trgovačkih listova za mlade pomorce i za školu s obilnim hrvatskim tumačenjem, Senj.
- Lochmer, Aleksandar (1900) Gramatika engleskoga jezika za školu i samouke, 2. izdanje, Senj.
- Lochmer, Aleksandar (1909) Gramatika engleskoga jezika za školu i samouke, 3. izdanje, Zagreb
- Zbornik Pedagoškog fakulteta u Rijeci, br.9-10/1977-88. str. 177-180.

Character of document: znanstveni rad

Title of contribution: Aleksandar Lochmer – povodom stote obljetnice tiskanja prvih anglističkih djela na hrvatskom jeziku

Author: mr. Mladen Vitezić

Affiliation: Pedagoški fakultet u Rijeci

Summary

Alexander Lochmer – one hundred years of the publication of two books on English in Croatian

This is a review of two books written by Alexander Lochmer, »A Grammar of the English Language« and »An English Reader«, published in 1889 as the first books in Croatian dealing with English.